

Het Zeeuwse
Landschap

Brugstraat 51
4475 AN Wilhelminadorp
0113 - 569 110
info@hetzeeuwselandschap.nl
hetzeeuwselandschap.nl

Provincie Zeeland
Postbus 6001
4330 LA Middelburg

Wilhelminadorp, 15 juli 2025

Kenmerk: HP/RW/25103

Uw kenmerk: Zaaknummer 712142

Betreft: Zienswijze op Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor Verkenningfase dijkversterking Zak van Zuid-Beveland

Geachte heer of mevrouw,

De Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de 'Verkenningfase dijkversterking Zak van Zuid-Beveland' ligt van 11 juni 2025 tot en met 23 juli 2025 ter inzage. Graag maken wij van de mogelijkheid gebruik om te reageren op de NRD en een aantal zaken mee te geven die volgens ons essentieel zijn om tot een goed onderbouwd besluit te komen.

Werken aan waterveiligheid

Rijk en waterschappen werken vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) samen om Nederland te beschermen tegen overstromingen. Het voorliggende dijktraject is afgekeurd en als prioritair project aangemerkt. De NRD omschrijft vervolgens hoe de kaders zijn geïnterpreteerd, welke ambities Waterschap Scheldestromen zelf heeft uitgesproken en welke kansen er zijn om tegelijkertijd aan andere opgaven te werken. Vervolgens worden de mogelijke oplossingsrichtingen onderzocht op basis van een afwegingskader en hieruit volgt een voorkeursalternatief (VKA) en hoe deze worden onderzocht in MER fase 1.

De waarde van de Westerschelde

Het dijktraject bevindt zich geheel langs de Westerschelde. Het Zeeuwse Landschap heeft gebieden in en langs de Westerschelde in eigendom en beheer.

Samen met de andere Deltawateren vormt de Westerschelde de basis van een gezonde leefomgeving in Zeeland. De Zuidwestelijke Delta en de Westerschelde in het bijzonder hebben unieke waarden en belangen om trots op te zijn.

De Westerschelde is het enige estuarium in de Zuidwestelijke delta dat nog in open verbinding staat met de Noordzee en is uniek voor Nederland en internationaal van grote waarde. In een estuarium mengt rivier- en zeewater zich en is er een ritme van eb en vloed. Die unieke dynamiek vormt een belangrijk gebied voor veel soorten vissen, bodemleven en vogels. De Westerschelde kent veel bijzondere tijdschilfen, met schorren, slikken en geulen die continu in beweging zijn. Behalve deze uitzonderlijke natuurwaarden verbindt ze diverse havens met de rest van de wereld, zorgt ze voor voedsel en draagt ze direct- en indirect bij aan welvaart en welzijn van talloze mensen. De waarden van de Westerschelde staan onder druk door vervuiling, intensief gebruik en menselijke ingrepen.

De Westerschelde vormt de context waarin het hoogwaterbeschermingsproject plaatsvindt. Primair vindt het project plaats vanuit de opgave voor hoogwaterbescherming, desalniettemin hebben we als Zeeuwen de kans én plicht om dit unieke gebied in stand te houden, te beschermen en te versterken.

Beschermen en verbeteren

Verschillende programma's en vele samenwerkingen, zowel regionaal als landelijk, werken er hard aan om het systeem van de Westerschelde 'robuust en veerkrachtig' te maken, zoals onder andere is uitgesproken binnen de Vlaams Nederlandse Scheldecommissie (VNSC). Vanuit het rijk wordt actief ingezet op grootschalig systeemherstel vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en op dit moment wordt actief gewerkt om in 2027 te voldoen aan de Kaderrichtlijn Water (KRW) en noodzakelijke internationale samenwerkingen zoals binnen de Internationale Scheldecommissie (ISC). De nieuwe Stroomgebiedsbeheerplannen (SBGP) voor de periode daarna krijgen op dit moment ook vorm vanuit de verschillende beheerders, waaronder Waterschap Scheldestromen. Aanvullend is het gebied Westerschelde en Saefinghe aangemerkt als Natura 2000-gebied op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Vanuit Het Zeeuwse Landschap zien wij deze programma's graag in samenhang, ze hebben allemaal tot doel om te resulteren in een gezond- en florerend systeem waar mensen op een duurzame manier onderdeel van uitmaken. Alle opgaven samen zorgen voor een welvarende regio met voldoende ontwikkelmogelijkheden en een positief toekomstperspectief op alle gebieden.

Een gezonde natuur staat daarmee aan de basis van onze samenleving. En projecten als deze kunnen daaraan bijdragen. Met deze zienswijze verzoeken wij Waterschap Scheldestromen en Provincie Zeeland pro-actief te zoeken naar mogelijkheden en ruimte om met dit project een positieve bijdrage te leveren aan de verschillende lopende programma's.

Aanbevelingen voor de Notitie Reikwijdte en Detailniveau

De NRD gaat in op verschillende aspecten die in de MER fase 1 zullen worden beschreven. Wij vinden het belangrijk mee te geven dat een Milieu Effect Rapport (MER) gaat over alle mogelijke effecten die op milieu kunnen plaatsvinden, waarbij wij expliciet willen benoemen dat het meer betreft dan wettelijk bepaalde bronnen en ook gaat over effecten die buiten wettelijk geregelde grenswaarden vallen. Het is belangrijk te lezen dat nu al wordt aangegeven dat significant negatieve effecten niet zijn uit te sluiten op Natura 2000-gebied Westerschelde & Saefinghe en dit verder wordt onderzocht.

Wij verwachten ook effect op de verschillende gebieden binnen het Natuurnetwerk Zeeland (NNZ) en verzoeken met klem te zoeken naar manieren om alle negatieve effecten zoveel mogelijk te mitigeren en indien dit niet mogelijk blijkt, actief te werken aan compensatie op een manier die bijdraagt aan het versterken van de eerdergenoemde nationale en internationale natuurwaarden.

Sober en Doelmatig

In de NRD wordt verwezen naar het afwegingskader dat op 17 januari 2025 is vastgesteld door het Dagelijks Bestuur van Waterschap Scheldestromen. Hierin wordt onder meer gesteld dat maatregelen 'sober en doelmatig' moeten zijn om in aanmerking te komen voor subsidie vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Wij constateren dat deze termen in de huidige uitwerking mogelijk te beperkt worden geïnterpreteerd, met name als synoniem voor 'kostenminimalisatie'. Het officiële Stappenplan Sober en Doelmatig Ontwerp van het HWBP stelt echter nadrukkelijk dat doelmatigheid ook betrekking heeft op ruimtelijke kwaliteit, maatschappelijke meerwaarde en lange termijn effectiviteit¹. Het stappenplan is bedoeld als leidraad om ontwerpen te onderbouwen en te vergelijken op basis van levensduur, maatschappelijke baten en bredere systeemimpact – niet enkel op basis van de laagste initiële kosten. Wij verzoeken u dan ook met klem om het beoordelingskader te herzien en te toetsen op een juiste en volledige toepassing van het HWBP-stappenplan. Het is bovendien relevant om te benoemen dat het HWBP in samenwerking met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) actief inzet op integrale oplossingen waarin ecologie en waterveiligheid hand in hand gaan.

¹ HWBP: Stappenplan Sober en Doelmatig ontwerp: <https://www.hwbp.nl/kennisbank/sober-endoelmatig/documenten/handreikingen/2021/10/25/stappenplan-sober-en-doelmatig>

Natuurinclusief

De NRD spreekt van 'Meekoppelkansen' om andere gebiedsopgaven gelijktijdig met de versterking uit te voeren en bij te laten dragen aan verschillende thema's die beschreven worden in het ruimtelijk kwaliteitskader (RKK). Wij zien daarin verschillende positieve aspecten terug, maar ons valt ook op dat de concept-uitwerking hiervan een zekere versnippering kent en specifieke locaties aanwijst waar een 'biodiverse dijk' of een 'energie dijk' kan worden gerealiseerd. Wij zien graag in de uitwerking dat over het gehele traject gezocht wordt naar mogelijkheden om dijken 'natuurinclusief' te maken door specifieke materiaalkeuze en inrichting bij de aanleg (zowel het werk zelf als rondom de werkzaamheden), als ook in de periode van onderhoud én een zo natuurinclusief en biodivers beheer. Wij verzoeken u tevens, gezien het voorzorgsbeginsel, af te zien van het toepassen van staalslakken.

Cumulatieve effecten en gebiedsdruk

De Westerschelde is een gebied waar meerdere grote opgaven samenkomen: natuurherstel, energietransitie, vaargeulonderhoud, havenontwikkeling, klimaatadaptatie en waterveiligheid. In de NRD wordt deze context wel benoemd, maar een integrale beoordeling van de cumulatieve effecten van deze projecten ontbreekt. Juist in een ecologisch kwetsbaar en internationaal beschermd gebied dat op dit moment in slechte staat van instandhouding verkeert, is het van belang om niet alleen per project naar effecten te kijken, maar ook naar de optelsom van ingrepen op systeemniveau, nu en in de toekomst. Wij verzoeken daarom om in de MER expliciet aandacht te besteden aan een integrale beoordeling van de cumulatieve effecten, zowel op natuurwaarden als op landschappelijke kwaliteit en leefomgeving, zowel in het heden als in de toekomst.

Tijdelijke effecten moeten meegewogen worden in de keuze van het voorkeursalternatief

Bij de beschrijving van het proces van de MER wordt vermeld dat tijdelijke milieueffecten tijdens de realisatiefase pas meegenomen worden in fase 2 van het MER. Dit betekent dat deze milieueffecten niet meegewogen worden in de keuze voor het voorkeursalternatief. Gezien de omvang van het project, het groot aantal locaties waarop gewerkt moet worden en de voorziene doorlooptijd van het project is het op voorhand niet uit te sluiten dat er geen significante effecten op natuur en milieu op zullen treden. Bovendien is het niet ondenkbaar dat effecten op natuur en milieu als gevolg van tijdelijke werkzaamheden permanente of zeer langdurige gevolgen hebben. Wij verzoeken het Waterschap en Provincie dan ook om bij het afwegen van het voorkeursalternatief al rekening te houden met dergelijke 'tijdelijke' effecten.

Monitoring en effectmeting

De NRD zegt weinig over hoe de effecten van de gekozen maatregelen – positief of negatief – zullen worden gemonitord. Zeker bij innovatieve of natuurinclusieve oplossingen is het essentieel om te kunnen volgen of de beoogde doelen daadwerkelijk worden bereikt. Wij pleiten daarom voor een concreet en transparant monitoringsplan, waarin wordt vastgelegd hoe natuurwaarden, waterveiligheid en eventuele mitigerende of compenserende maatregelen worden gevolgd en geëvalueerd. Monitoring is niet alleen een instrument voor verantwoording, maar ook een kans om te leren en bij te sturen waar nodig.

Structurele betrokkenheid van natuurorganisaties

In de verkenningfase is goed overleg geweest met natuurorganisaties. Uit de NRD blijkt niet duidelijk hoe deze betrokkenheid wordt voortgezet in de verdere uitwerking, uitvoering en evaluatie van het project. Wij verzoeken om een structurele rol voor natuurorganisaties in de vervolgfases, bijvoorbeeld via een klankbordgroep of participatief ontwerpproces. Dit draagt bij aan draagvlak, kennisdeling en het benutten van gebiedsspecifieke expertise, en sluit aan bij de brede maatschappelijke benadering die het project beoogt.

'Bring in the Dutch'

Nederland staat wereldwijd bekend als een land dat het water niet alleen trotseert, maar ermee samenwerkt. Onze geschiedenis is doordrenkt van innovatieve oplossingen die veiligheid combineren met landschapsonwikkeling, natuur en leefbaarheid. Van inpoldering tot deltawerken: telkens weer

hebben we laten zien dat we pioniers zijn in het denken in kansen, juist daar waar anderen vooral risico's zien. Die traditie van vooruitdenken en systeemvernieuwing is springlevend – en verdient ook in dit project een centrale plek.

In dat licht willen wij met klem verzoeken om de eerder aangedragen opslibpolder- of wisselpoldervariant, met name op de locatie Hoedekenskerke als volwaardige optie mee te nemen in de afwegingen. Deze innovatieve benadering, waarbij natuurlijke sedimentatieprocessen worden benut om op termijn een robuuste waterkering te vormen, is in eerdere verkenningen als kansrijk benoemd. De wisselpolder kan bovendien worden beschouwd als een vorm van dynamische dijkzone, zoals ook benoemd in het Deltaprogramma en de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta, waarin ruimte wordt geboden aan natuur, waterveiligheid en andere functies binnen één systeem. Ondersteund door wetenschappelijk onderzoek en praktijkervaringen uit het project Geen zee te hoog², blijkt dat deze aanpak niet alleen ecologisch waardevol is, maar ook potentieel doelmatiger en duurzamer dan traditionele dijkversterking – zeker in het licht van zeespiegelstijging.

Wij constateren dat deze variant in de eerste zeef van het afwegingsproces is afgevalen, maar dat de onderbouwing hiervoor summier is en onvoldoende recht doet aan de lange termijn potentie van deze aanpak. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) biedt nadrukkelijk ruimte om ook op langere tijdschalen te denken en innovatieve oplossingen te vergelijken via instrumenten als 'Life Cycle Costing'³. Wij verzoeken Waterschap Scheldestromen en de Provincie Zeeland dan ook met klem om deze variant alsnog serieus te onderzoeken en mee te nemen in de besluitvorming. Indien dit binnen de huidige NRD niet mogelijk blijkt, vragen wij om het betreffende dijktraject tijdelijk uit de besluitvorming te nemen, zodat een aanvullende verkenning met betrokken partijen kan plaatsvinden.

Wij onderstrepen ook de lijn die Natuurmonumenten in haar zienswijze heeft ingebracht: het benutten van natuurlijke processen als opslibbing biedt niet alleen kansen voor waterveiligheid, maar ook voor natuurontwikkeling, innovatie en het versterken van de Zeeuwse identiteit. Juist door nu lef te tonen en ruimte te maken voor dit soort vernieuwende benaderingen, kunnen we laten zien dat Zeeland niet alleen veilig, maar ook toekomstgericht en veerkrachtig is – in de geest van de beste Nederlandse traditie.

We realiseren ons dat dit onderwerp gevoelig ligt omdat het kan lijken alsof er een stukje land 'opgeofferd' wordt. Echter, het kan juist een doelmatige investering zijn om Zeeland ook op de lange termijn welvarend te houden en een toekomst te bieden voor alle inwoners en bedrijven. Juist innovatieve technologieën als opslibpolders kunnen economische groei en natuurbehoud versterken. Bovendien passen innovatieve vormen van hoogwaterbescherming ook uitstekend in de ambitie van de Zuidwestelijke Delta om in 2050 de eerste klimaatbestendige delta ter wereld te zijn. Het waterschap en de provincie hebben de kaarten in handen om lef te tonen en Zeeland als innovatieve regio op de kaart te zetten.

Wij hopen dat Waterschap Scheldestromen en de Provincie Zeeland deze zienswijze ter harte nemen en de genoemde aanbevelingen meenemen in de verdere uitwerking van het project.

Met vriendelijke groet,

Rob van Westrienen

Directeur-bestuurder
Het Zeeuwse Landschap

² H2O Waternetwerk – Wisselpolder in de Westerschelde tegen gevolgen van overstromingen: <https://www.h2owaternetwerk.nl/vakartikelen/wisselpolders-in-de-westerschelde-tegen-de-gevolgen-van-overstromingen>

³ HWBP Kennisbank 'Life Cycle Costing': <https://www.hwbp.nl/kennisbank/life-cycle-costing>